

УДК 82.02

DOI 10.3165/2520-6966-2019-13f -96-24-34

К. П. Ісаєнко

кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології, компаративістики та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

П. Куліш як основоположник української модерної прози (до 200-ліття від дня народження П. Куліша)

Стаття присвячена постаті і 200-м роковинам від дня народження П. Куліша, містить аналіз його основних досягнень як письменника, критика, літературознавця, історика та перекладача.

У статті подано розгляд особливостей сприйняття П. Кулішем власної долі у контексті розвитку української літератури і культури й "авторерефрування" власного творчого шляху у біографічних роботах. П. Куліш заклав основи української літературної критики, а також є одним із перших біографів Миколи Гоголя. Його доробок на сьогодні досі не виданий у повному обсязі, і це є головним недоліком української літературознавчої науки. Головна увага приділена його активній діяльності як популяризатора українського слова, зокрема як автора "Граматки", в основі якої "кулішівка" як основа українського правопису, та його перекладної діяльності.

Ключові слова: принцип історизму, літературно-естетична концепція, український літературний процес, модерна проза, історія літератури, літературна критика, постімперський контекст.

Постать Пантелеймона Куліша відома в Україні і поза її межами, вшановується сьогодні як ювіляр, 200 років від народження. Письменник XIX століття, класик української літератури, відомий пересічному читачеві як автор першого українського історичного роману "Чорна рада". Але увічнив своє ім'я Пантелеймон Куліш не лише багатою художньою спадщиною, він також критик та теоретик літератури, драматург, етнограф, фольклорист, медієвіст, історик, біограф, перекладач, публіцист, мовознавець, видавець, редактор. І кожен із названих видів діяльності Куліша був досить продуктивним і новим для його часу та для стану української культури в цілому, тому і непросто знайти рівноцінну постать в українській літературі.

Інтерес до постаті і творчості Пантелеймона Куліша активізується, як правило, в епохи, пов'язані зі змінами у житті країни на національному, культурному, а отже – і літературному рівнях. За

життя письменника його твори друкувалися на сторінках численних журналів, альманахів, газет, виходили окремими виданнями. Часто свої твори автор підписував псевдонімами, як-от: Панько Казюка, Козак Белебень, Опанас Прач, Ничипор Кулиш, Хуторянин, Данило Юс, Іродчук, Петро Забоць, Павло Ратай, Панько Хуторний, Николай М*...

Пантелеймон Куліш був одним із перших і найбільш радикальних дослідників-істориків ХІХ століття, погляди якого, викладені у численних роботах з теми, сьогодні виявляються на часі. П. Куліш часом свого формування належить до двох різних ідеологічно епох як одіозна постать української культури і літератури: ще незавершеного романтизму і вже домінуючого позитивізму. Звідси і його багатоваріантність історичних концепцій та бачень історичних подій.

Як то не є парадоксально, але досі не маємо повного видання творів П. Куліша, хоча були окремі спроби видати його спадщину. Ще його дружина Олександра Білозерська почала втілювати в життя задум про видання доробку П. Куліша разом з І. Каманіним (планувалось 20 томів видання, вийшло лише п'ять). Велика справа у реанімуванні спадщини письменника належить Є. Кирилюкові, який уклав і видав "Бібліографію праць П. Куліша та писань про нього" (Київ, 1929), а сучасною бібліографією досліджень про Куліша займається О. Федорук (видав бібліографію у "Відкритому архіві" видавництва "Китика" [1]). Головними ж виданнями творів сьогодні є такі: Куліш П. О. Твори: в 2 т. (тексти, упорядник, примітки Гончарук М. Л.; передмова Жулинський М. Г. Київ, 1989) та Куліш П. О. Твори: в 2 т. 2-ге видання (Вступна стаття, упоряд і приміт. Є. Нахліка (Київ: Наукова думка, 1998), Кулиш П. А. Сочинения и письма. Т. 1–5 (Изд. А. М. Кулиш / под ред. И. Каманина. Київ, 1908–1910), але повністю цей проект не було реалізовано. Найповнішим на сьогодні є львівське шеститомне видання (Куліш П. О. Твори: Т. 1–6 / Вид. тов. "Просвіта", Львів: 3 друкарні Наукового товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1908–1911 (упорядник, автор передмови, приміток і видавець Ю. Романчук). А Богдан Лепкий видав п'ятитомне видання творів Куліша у Берліні (1922–1923) в серії "Українське слово". Ще за радянських часів було розпочато проект 25-томового видання співробітниками Інституту ім. Т. Г. Шевченка, але за 1930–1931 рік вийшли тільки перший, третій та шостий томи. До 1969 року спостерігалось затишшя у видавничій справі, та як виняток – скромний однотомник видавництва "Дніпро" (1969) та "Поезії" у серії "Бібліотека поета" (1970).

Останні сучасні видання творів Куліша – це двотомники, що вийшли у Києві. Тож є надія, що його величезна спадщина буде доступною читачеві, який, долучившись до духовного спадку великого письменника, знайде відповідь на питання: який він, отой "не-сталий", "провіяний", "без синтезу", отой Панько Олелькович Куліш, який 1890 року писав, вочевидь, пророчі слова до свого товариша С. Носа: "Хто стільки напише і пише по своїй духовній спроможності, тому байдуже про кінець життя його, аби тихо заснути, возложивши примусову тяготу житті на новіші, молодші плечі. Нехай ще добрі люде попонесуть сокровище нашого серця і розуму, переступаючи через каміння й колоддя недорозуму людського, дбаючи про те, щоб те сокровище хоч не втервалось, коли не побільшало".

Пізній період творчості для П. Куліша – це час роздумів і міркувань на одвічні теми. Саме на хуторний період припадає написання циклу "хуторних творів", які мали складну творчу долю: у 1881 році цензурою було вилучено з продажу збірку публіцистичних статей "Хуторская философия и удаленная от света поэзия" (1879), у якій письменник відстоював ідею і право самобутнього розвитку українського народу. Ця робота – показова для пізнього Куліша, тут бачимо складну, продуману еkleктику різножанрових творів, що комплексно презентує тогочасну філософію і світогляд автора.

У 1877 році Куліш остаточно полишає державну службу і разом з дружиною оселяється на хуторі Мотронівка, побіля села Оленівка на Борзенщині (з часом перейменована Кулішем на Ганнину Пустинь, на честь дружини, літературний псевдонім якої був Ганна Барвінок, а сьогодні там – музей-садиба П. Куліша, у якій відтворено специфіку побуту життя родини Кулішів). Того ж року Куліш їде до Львова з метою відкрити разом з І. Левицьким політичний часопис, але це бажання не було реалізовано. Він має ідею об'єднати галицько-українську та польську інтелігенцію, видає "Крашанку русинам і полякам на Великдень 1882 року", але українська історія потрактовувана ним "на догоду ляхам", тобто козацькі війни і виступи проти шляхти – це боротьба руйників з культурниками. Погляди Куліша не знайшли підтримки серед українських інтелігентів, його позиція була розкритикована М. Костомаровим, Д. Мордовцем, І. Франком.

70–90-ті роки XIX століття – це вже якісно нова доба, це час, коли дозріла, вистигла критична переоцінка романтичної козацької доби. Куліш як ніхто це розумів, тому у наступній поетичній збірці "Хуторна поезія" (1882), вже нікого не наслідуючи, вдається до

переосмислення української історії, зосібно – козацько-гетьманського періоду. У цій збірці Куліш вперше висловлює думку про те, що найбільшу загрозу для культурного розвитку України становить сваволя і некерованість темної озброєної юрби. Збірку важко назвати власне поетичною, побудована вона як національно-культурний маніфест чи історико-політичний памфлет: цілком у дусі європейської просвітницької традиції XVIII ст., Куліш художнє поетичне слово використав як засіб прямої пропаганди своїх суспільних і політичних поглядів. Збірка, скоріше, представляє "поетичну публіцистику", аніж власне поезію.

На рівні роботи з поетичними текстами у пізнього Куліша вже спостерігається відмова від коломийкових ритмів, звертання до силабо-тонічних і тонічних розмірів. Франко відзначав високу якість форми у "Хуторній поезії": "... в "Хуторній поезії" стрічаємо проблески правдивого таланту поетичного і сильного, хоть, звісно, не радісного чуття, а при тім, форма віршова в "Хуторній поезії", <...> єсть майже бездоганною, стих немов з міді кований. Наведемо для приміру хоч би отсю строфу, відслонюючу темне нутро душі Кулішевої:

*На мій первоцвіт вдарили морози, / Заціпило мені від холод-
нечі, / Не докотившись, застигали сльози, / В сумне стогнання
обертались речі.* Такі слова на старості літ пишуться кров'ю..." [2].

Найбільш оригінальною і довершеною є збірка поезій П. Куліша "Дзвін" (1893). За видом і характером представлених поезій ця збірка містить низку особистісно-психологічних, сповідальних, ліричних віршів (серед найбільш яскравих – "Шуканне-викликанне", "Чудо", "Видінне", "Троє схотінок"). Навіть вірші громадянського звучання у цій збірці проникнуті інтимно-сповідальними інтонаціями, що презентує вже не проповідь чи заклик, а є, радше, неквапними медитативними роздумами, в яких ліричний герой ніби вдруге відчуває пережите раніше ("До Тараса за річку Ахерон", "На чужій чужині", "Анахорет", "До кобзи та до музи").

У "Дзвоні" яскраво представлена любовна лірика. Вже на схилі літ Куліш, озираючись назад, віддає шану своїй вірній, терплячій дружині Олександрі Білозерській, присвячуючи їй вірші, що несуть семантику інтимних звертань, це ніби оте "несказане", що у реальному житті "лишилось несказаним"... (дружині присвячені поезії "Благословляю час той і годину", "Чолом і ралець моїй знаній", "Дума про найвищий дар" та інші). Подружжя Кулішів знало і пережило різні часи. Особливо важкими, можна навіть сказати – критичними, були 50–60-ті роки, коли "гарячий Панько" мав кілька

захоплення, а то й відвертих романів. Серед жінок, які були Кулішеві небайдужі і залишили слід в його житті, – Марія де Бальмен, Леся Милорадовичівна, Ганна Рентель, Марія Вілінська (Марко Вовчок), Параска Глібова... Як він шукав себе у творчості, так само – пошук і в коханні [2].

В останні роки життя Куліш активно працює на утвердження статусу української літературної мови, як наслідок – звернення до перекладів та переспівів з російської та західної лірики, результатом чого була нова поетична збірка.

Ще на початку 80-х років Куліш створює цикл переспівів з російської поезії "Переспіви з великоруських співів", спочатку маючи на меті видати їх як частину збірки "Дзвін" (зокрема, це переспіви з лірики А. Фета, І. Нікітіна, О. Кольцова, О. Толстого, О. Пушкіна, Д. Мінаєва). Цикл відкривався віршованим посланням до Великої Русі, де автор висловлював надію на те, що "Вкупі з вами в вольнім храмі і науки, й житні заспіваєм". Але ситуація після Емського указу 1876 р. була досить напружена, тому Кулішеві не вдалося опублікувати ці переспіви цілісно, хоча деякі з них друкувались у журналах та альманахах. Повністю вони були опубліковані після смерті письменника, у виданні його творів І. Каманінім.

Свою пізню збірку поезій "Позичена кобза" Куліш присвячує пам'яті П. Плетньова (Женева, 1897). Збірка мала складатися з трьох частин, кожна з яких мала би свою тематику і композиційну своєрідність. Головним чином Куліш переспіває твори Гете, Гейне, Шіллера, Байрона. Переспіви Куліша – цілком самостійні твори, які презентують нову грань таланту письменника, його мовне чуття і вміння передати рідною мовою найтонші емоції поезії.

Влучно визначив роль П. Куліша для української літератури загалом і поезії зокрема Б. Лепкий: "Куліш – це письменник-інтелігент, який учить нас, як треба працювати над собою, вчитися мови, вдосконалювати форму, збагачувати себе, боротися з собою і оточенням... І поки поети пробували переспівувати нібито легкий склад Тарасових творів, поти не було великого хісна для нашої поезії, а як стали приглядатися до поетичного ремесла Кулішевого – явилися нові справжні Мистці, – одним з перших – Іван Франко" [2].

Можна по-різному оцінювати і сприймати ліричну та ліро-епічну спадщину Куліша, але незаперечним лишається факт, що саме він широко запровадив в українській поезії такі розміри, як п'яти- і шестистопний ямб, анапест, дактиль (перші спроби тут належали П. Гулакові, М. Костомарову, Є. Гребінці, Л. Боровиковському). Ку-

ліш використовував і різноманітні види строф, а окремі з них були вперше апробовані в українській літературі (серед таких, зокрема: двовірш, олександрійський вірш, терцина, варіанти катрена, п'яти-вірш, секстина, септима, восьмивірш, укладений з олександрійських віршів, октава, спенсерова дев'ятирядкова строфа, білий вірш). Орієнтуючись на кращі зразки західноєвропейської поезії, Куліш значно збагатив інструментарій поезії української.

Проживаючи на хуторі, Куліш продовжував копітку працю, створював переклади та переспіви із західної літературної класики, працював над першим перекладом Святого Письма, писав "Отпадение Малороссии от Польши", завершив переклад "Пісні про дзвін" Шіллера. І це все – паралельно із господарюванням на хуторі, із повсякденням сільського життя та фізичною роботою, якої Куліш не цурався. А ще – пережив пожежу, яка сталася в садибі і у якій пропали його останні роботи... Та це не зломило письменника: він укладає "Хуторні недогарки", що вийдуть вже після його смерті...

Хотілося б окремо звернути увагу і на Кулішеву концепцію історії України, яка є для нього важливим питанням протягом усього творчого життя, оскільки своєрідність рецепції історичного процесу визначає специфіку моделювання історії представниками різних культурних світів. Кожен народ має своє, індивідуальне розуміння історичних процесів, зумовлене власним "міфом про себе", про свою роль і призначення у загальному розвитку цивілізованого світу, тобто тією провідною ідеєю, що зветься "національною". Ця національна ідея має стрижневий характер, навколо неї обертається буття певної нації, вона формує систему цінностей, зумовлює специфіку культури тощо. Але показовим є те, що важливого значення набуває фактор часу, епохи у житті нації. Залежно від цього провідна національна ідея зазнає смислових і творчих модифікацій, розглядається не лише у контексті розвитку народу, а й у загальному світовому контексті системи культур і народів. Це і зумовлює відмінне тлумачення певних історичних подій як представниками різних культурних світів, так і представниками одного національного типу.

Історія України як явище, поняття, процес, галузь досліджень багатьох науковців, зрештою, як предмет багатовекторного дискурсу і ще більш багатовекторних дискусій є досить дражливою темою, котра постійно є, була і буде актуальною та сучасною. Варто звернути особливу увагу на те, що епоха романтизму позначена особливою увагою до історії як процесу. Саме романтизм гостро відчув рух історичного часу, коли на очах генерацій відбувалася зміна суспіль-

ного укладу, державних інститутів, традиційних відносин, всього узвичаєного і усталеного. "Хронотоп" людського існування постав у трьох часових вимірах: минулому, сучасному, майбутньому, а тому й історія, як показник оцінки і сприйняття часу, піддається перегляду. "Осмислення минулого, а крізь його призму і сучасного, бажання побачити історичну перспективу і наблизити її (романтичний месіанізм) складають, з одного боку, головне завдання літератури, мистецтва, науки, а з другого – стали головним фактором розвитку національної самосвідомості слов'янських народів" [5].

Французька революція 1789 року унаочнила той факт, що історичні процеси відбуваються не за Божим промислом. На перше місце виходить новий суб'єкт – народ, який і є творцем історії. Саме в епоху романтизму відчутна зміна природи гуманітарного знання, коли однаковою мірою важливого значення набуває і художнє свідчення про певні історичні події, і документальне підтвердження їх, що стане головною ознакою доби позитивізму.

Концепція історії України П. Куліша зазнавала певної еволюції. Зацікавлення історією України супроводжувало його протягом всього творчого шляху. На відміну від романтичного уявлення Гоголя про історію України, у якого, відповідно, історична концепція мала романтичний характер і моделювалася у такій якості, варіант Куліша і його історизм принципово інший, тоді як гоголівський історизм – це охудожнений погляд на події минулого з огляду на вимоги і потреби "тодішнього" сучасного. Історична ж перспектива України у Гоголя багато в чому визначається закладеними Гердером ідеями.

П. Куліш вже 1842 р. в одній з перших історичних праць раннього періоду "Ответ Сенковскому на его рецензию "Истории Малороссии" Маркевича чітко визначив власну національно-патріотичну позицію. Він заперечив думку Сенковського про те, що ця історія є не більше ніж "история одной провинции". У праці Куліша простежуються його вірнопідданські настрої, що зумовлено його тогочасним розумінням неможливості існування України без єдності з Росією. Це визначало і його коло спілкування на той час, зокрема те, що робота була видана у "Москвитянине" М. Погодіна.

У романі П. Куліша "Михайло Чарнышенко, или Малороссия восемьдесят лет назад" (1843 р.) головною проблемою є пошук шляху збереження національної культурної пам'яті України. Симптоматичною є виведена Кулішем опозиція – протиставлення не лише ідеології двох поколінь українців 1760-х років (зіставляються сотник Чарниш як представник ідеології Б. Хмельницького, який вбачав своє завдання у збереженні народно-історичних традицій,

повного виконання волі гетьмана, і його син Михайло, який прагнув творити власну історію на полі бою), а і взагалі двох шляхів боротьби народу за своє існування.

У нарисі "Книга о ділах народу українського і славного війська козацького запорозького" 1843 р. Куліш ще перебуває у полоні романтичного уславлення козацької доби, ставить собі за мету наповнити "души юношей и дев тем огнем правды и добра, который всегда горел в сердцах истинных сынов нашей родины" [6]. Проаналізувавши всі доступні на той час джерела, він приходить до висновку, що козацько-гетьманський період у історії України – ганебний епізод, а усвідомлення цього приводить до витворення своєї драматичної моделі історичного розвитку, в якій Україна виокремлюється з-поміж інших слов'янських народів саме завдяки своїй інакшій духовній сутності.

Ідея "історичної закономірності" приєднання України до Росії переважала у Куліша і в роботі "Повесть об украинском народе" 1846 р., досить доброзичливо сприйнятої сучасниками. Цікавим є той факт, що представника російської естетичної думки В. Белінського позиція Куліша обурила: "Одна скотина из хохлацких либералов, некто Кулиш (экая свинская фамилия!) <...> напечатал историю Малороссии, где сказал, что Малороссия или должна отторгнуться от России, или погибнуть" [6].

Питання приниження перед московськими можновладцями викликало суперечливу оцінку роботи Куліша. Сам письменник причину непорозумінь бачив у тому, що "московские вельможи приобрели великое влияние на дела Украины, и, держа в зависимости от себя недостойных ее представителей, делали с этой жалкой областью все, что хотели" [6].

Куліш проводить паралелі між політичним становищем держави і індивідуальним психологічним станом окремої особистості: "еще недавно каждый обращал в своей голове политические идеи, не ограничивался только своим домом, своим селом, городом. Мысль его была так широка, как широка Украина и все, что учреждено было в Украине" [6]. На цьому етапі історія України сприймається Кулішем як "история грустная, печальная, как поминальная песня!" [7]. Вже з 1843 року Куліш досить послідовно вживає етнонім "Україна" на означення нашої держави, причому історію її веде від часів Київської Русі.

Простежується рух Кулішевого розуміння історії України: від маніфестації національної самобутності, захоплення і романтичного апофеозу у висвітленні козацько-гетьманської доби до тотального її

заперечення, вибудови власної концепції України, яка мала би бути складовою омріяної "двоєдиної Русі", де б їй належав духовний провід. Усвідомлення неможливості реалізації такого проєкту приводить Куліша до витворення нової, якісно іншої моделі історії України – драматичної: "Уявлення про те, що історія України розгортається як драма, змушує моделювати її як таку" [8]. Зумовлена ж вона саме переосмисленням категорій часу, простору, історичної знаущості подій, індивідуальною їх інтерпретацією. А звідси можна говорити і про суб'єктивізм у висвітленні історичних фактів, що, в свою чергу, притаманно романтичній традиції, бо "активізація ролі суб'єкта в процесі пізнання дійсності причинилася до істотних змін у низці гуманітарних наук.

Найголовнішим досягненням нового аксіологічного підходу стало обґрунтування права на суб'єктивне бачення об'єктивного явища і, як наслідок, – піднесення ролі історика, який, осмислюючи історію, є її співтворцем, адже, на думку романтиків, історією є лише осмислений процес" [9]. Несприйняття і невдоволення існуючими до нього історичними концепціями зумовлює витворення власної. Показовою у цьому плані є "История воссоединения Руси", написана Кулішем вже на пізньому етапі творчості. Це не відображення через літописні та фольклорні джерела історичних подій, а вже, власне, пошук певного смислу, сенсу історії. Драматизм української історії, за Кулішем, полягає у тому, що світ спотворено бачить її роль і призначення у загальному історичному поступі, тоді як вона постає уособленням моральної сили і самозреченості в ім'я вищих ідеалів, а провідним є почуття терпіння в ім'я "спасіння всього руського миру". Спасінням же для України Куліш бачить прилучення до "миру європейського інтелекту", що воздвигне націю на належне їй місце у культурному світі.

Отже, у Куліша історичний факт набуває багатоаспектного звучання, всі історичні події ревізуються, а відтак і розглядаються у великому історичному контексті. У Пантелеймона Куліша історичний час набуває нової якості – він тривимірний, а теперішнє – ніби вісь розвитку історії, і саме з такої позиції слід оцінювати минуле і прогнозувати майбутнє.

Можна сказати, що на пізньому етапі творчості П. Куліш вже остаточно визначається у своєму розумінні історичного майбутнього України: це повинна бути держава, прилучена до європейського культурного поступу, позбавлена комплексу географічного (шляхом прилучення до Росії) та культурного (завдяки перейманню і засто-

суванню досягнень "наукового миру") пограниччя, що дозволить розглядати її у системі загального історичного розвитку, у контексті взаємодії багатьох культурних світів.

Таким чином, можемо зробити висновок, що рецепція історії України у Пантелеймона Куліша це, насамперед, "нова версія" історії держави, якій належить відродитися і позбутися статусу провінційної шляхом виявлення всіх фактів історичного розвитку з позицій сучасної методології.

Пантелеймон Куліш пройшов довгий тернистий шлях, відзначений творчим неспокоєм, пошуком думки, великою любов'ю до України, до її мови і культури, на жертвовник розвою якої було віддано все життя письменника.

Література

1. Федорук О. Пантелеймон Куліш. Бібліографія літератури (1989–2002). Київ, 2004.
2. Лепкий Б. С. Передмова. *Куліш П. Твори*. Берлін, 1923. Т. 2. Поезії. Кн. 1. С. 11.
3. Франко І. Зібрання творів: у 50-ти т. Київ, 1986. Т. 26. С. 353.
4. Зацікавленого читача відсилаємо до роботи Віктора Петрова (Домонтовича) "Романи Куліша". Київ, 1930. Тут Куліш – герой романів, романи – у контексті його життя і творчості.
5. Михед П. Слов'янське відродження і формування нової парадигми української культури. *Сучасність*. 1999. № 1.
6. Куліш П. Твори Твори Пантелеймона Куліша: у 6 т. Львів, 1908. Т. 2. С. 89.
7. Куліш П. Вибрані листи. Нью-Йорк; Торонто, 1984. С. 75.
8. Белинский В. Полное собр. соч.: в 13 т. Москва, 1956. Т. 12. С. 441.
9. Кулиш П. Повесть об украинском народе. Санкт-Петербург, 1846. С. 85.
10. Там же. С. 86.
11. Там же. С. 87.
12. Ковальчук О. Історіософські пошуки П. Куліша: Особливості моделювання історії. *Київська старовина*. 1999. № 2. С. 118.
13. Там же. С. 116.
14. Кулиш П. История воссоединения Руси: в 3 т. Санкт-Петербург, 1874. Т. 2. С. 373.

References

1. Fedoruk, O. (2004) Panteleimon Kulish. Bibliohrafiia literatury (1989–2002) [Panteleimon Kulish. Bibliography of Literature (1989–2002)]. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Lepkyi B. S. (1923) Peredmova. Kulish P. Tvory. Poezii. Foreword. Kulish P. Works. Poetry]. Vol. 2; 1 Berlin [in Ukrainian].

3. Franko, I. (1986) Zibrannia tvoriv [Collection of works]. Vols. 1–50; Vol. 26. Kyiv [in Ukrainian].
4. Zatsikavlenoho chytacha vidsylaiemo do roboty Viktora Petrova (Domontovycha) "Romany Kulisha". Kyiv, 1930. [in Ukrainian].
5. Mykhed, P. (1999) Slov'ianske vidrodzhennia i formuvannia novoi paradymy ukrainskoi kultury [Slavic revival and the formation of a new paradigm of Ukrainian culture] *Suchasnist – Modernity*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Kulish, P. (1980) Tvory. [Works Panteleimon Kulish]. Vols. 6; Vol. 2. Lviv [in Ukrainian].
7. Kulish, P. (1984) Vybrani lysty [Selected letters]. New York; Toronto. [in Ukrainian].
8. Belynskyi, V. (1956) Polnoe sobranie sochbnenij [Complete collections] Vols. 13; Vol.12]. Moskow. [in Russian].
9. Kulysh, P. (1846) Povest ob ukraynskom narode [A story about the Ukrainian people]. St. Petersburg. [in Russian].
10. Tam zhe. S. 86.
11. Tam zhe. S. 87.
12. Kovalchuk, O. (1999) Istoriosofski poshuky P. Kulisha: Osoblyvosti modeliuvannia istorii [Historical and philosophical searches of P. Kulish: Peculiarities of history modeling]. *Kyivska starovyna – Kyiv Antiquity*. Kyiv [in Ukrainian].
13. Tam zhe. S. 116.
14. Kulysh P. (1874) Ystoria vossoedyenyia Rusy: V 3 t. [History of the reunification of Russia: In 3 vols.]. St. Petersburg [in Russian].

K. P. Isaenko

Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Slavic Philology, Comparative Studies and Translation of Nizhyn Mykola Gogol State University

P. Kulish as the founder of Ukraine modern prose (to the 200th anniversary of P. Kulish's birthday)

The article is dedicated to the 200th anniversary of P. Kulish's birth and contains an analysis of his major achievements as a writer, critic, literary critic, historian and translator. The article deals with the peculiarities of historical process interpretation by P. Kulish in the comparative-typological aspect, taking into consideration the common ethnic origin of the writers. P. Kulish laid the foundations of Ukrainian literary criticism and is also one of the first biographers of Mykola Gogol. His masterpiece has not yet been published in its entirety and this is a major drawback of Ukrainian literary science. The focus is on his active work as a popularizer of the Ukrainian word, in particular as the author of "Grammar", which is based on "Kulishivka", the Ukrainian spelling.

Key words: category of histories, literary-aesthetic conception, Ukrainian literary process, modern prose, history of literature, literary criticism, post-imperial context.